

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Samuel Žilinčík
Article / Článok: Relevantnosť Clausewitzova pre súčasné občianske vojny
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.192-212>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

ŽILINČÍK, S. 2019. Relevantnosť Clausewitzova pre súčasné občianske vojny. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 22, No. 3, 2019. ISSN 1335 – 2741, pp. 192-212. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.192-212>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

RELEVANTNOSŤ CLAUSEWITZA PRE SÚČASNÉ OBČIANSKE VOJNY

THE RELEVANCE OF CLAUSEWITZ FOR CONTEMPORARY CIVIL WARS

Samuel Žilinčík*

ABSTRACT

Civil wars are the dominant type of armed conflict in today's world. However, classical strategists who have shaped the Western understanding of war, dedicated majority of their works to the topic of inter-state wars. The goal of this research was to find out whether the theory of the most famous classical strategist is still relevant to shed light on contemporary civil wars. The author employed methods of conceptual analysis and literature review to achieve this goal. The article first discussed the problems of continuity and change in the context of civil wars. Subsequently, the author examined the theory derived from Clausewitz. The literature review was then employed to find out what does the recent empirical and theoretical research say about the relevance of Clausewitz to contemporary civil wars. The results indicate that the theory derived from Clausewitz is still relevant in its entirety. These findings can be useful for both practical decision-making in (civil) war as well as to provide ground for further research. In terms of the decision-making, the Clausewitzian theory seems to remain the best tool we have to understand the multivariate and complex nature of contemporary wars. It is hence prudent to employ it when deciding about any use of force for political purposes. In terms of the academic contribution, this study synthesized much of what we know about the relevance of Clausewitz and the findings can thus be employed for further investigation of similar research questions.

Key words: Clausewitz, Civil Wars, Classical Strategy, Theory of War

Úvod

Občianska vojna je dominantným typom vojny v dnešnom svete. Medzištátne vojny vystriedalo organizované násilie vo vnútri štátov. (Szayna

* Mgr. Samuel Žilinčík je doktorandom na Katedre politológie, Fakulta sociálnych štúdií, Masarykova univerzita v Brne, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika, e-mail: zilinciks@gmail.com.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.192-212>

et al., 2017) Dôvodov pre úbytok medzištátnych vojen je niekoľko. Medzi tie najdôležitejšie patrí šírenie jadrových zbraní, šírenie liberálnej demokracie, vzájomná ekonomická previazanosť, zvyšovanie blahobytu obyvateľstva a nárast právomocí nadnárodných inštitúcií. (Gat, 2017; Howard, 2000; Pinker, 2012; Tertrais, 2012). Zdá sa ale, že tie faktory nie sú dostatočným prostriedkom pre ukončenie vojen odohrávajúcich sa vo vnútri štátov. Viacerí bezpečnostní experti upozorňujú na to, že tento trend bude pokračovať. Občianske vojny majú byť dominantným charakterom vojny aj v budúcnosti. (Kaldor 2005; Keegan 1993; Kreveld 1990).

Vzhľadom na spomínaný trend je možné považovať západné strategické myslenie za zaseknuté v minulosti. Všetci prominentní a uznávaní strategickí myslitelia ako **Thukydides**, **Polýbius**, **Machiavelli**, **Jomini**, **Moltke** či **Clausewitz** sa vo svojich dielach venovali prevažne vojnám medzi nezávislými politickými útvarmi, či už to boli mestské alebo národné štáty. Súčasný a budúci charakter vojny je teda odsúdený na organizované násilie odohrávané sa vo vnútri politických celkov, no klasickí stratégovia sa vo svojich dielach venovali prevažne násiliu medzi politickými celkami. Ak je primárnou úlohou stratégie porozumieť vojne, ktorej stratég čelí, klasický strategický kanón už nemusí byť relevantným prostriedkom pre tento účel. (Clausewitz, 1976; Echevarria, 2012; Strachan, 2008)

Primárnym cieľom štúdie je zistiť, či je klasický strategický kanón relevantný pre dnešné občianske vojny. Pre nedostatok priestoru nebude objektom štúdie celý klasický kanón ale iba jeden autor, **Carl von Clausewitz**. Tento selektívny výber má dobré opodstatnenie. Slávny Prus je v strategickej komunite považovaný za najdôležitejšieho autora v celej vojenskej histórii. (Brodie, 1959; Freedman, 2013; Gray, 2016; Murray, 1997; Schelling, 2008) Ak teda štúdia ukáže, že teoretické pozorovania **Clausewitz**a nie sú pre súčasné občianske vojny relevantné, je možné odmietnuť aj zvyšok klasického strategického kanónu.

Táto štúdia sa teda snaží zodpovedať nasledovnú otázku. Je **Clausewitzova** teória relevantná pre súčasné občianske vojny? Vojna je pre účely tejto štúdie definovaná ako organizované násilie využívané na sledovanie ľudských túžob na úrovni politických kolektívov. (Gat, 2017) Občianska vojna je definovaná ako vojna, ktorej ťažisko sa odohráva v rámci hraníc uznanej suverénnej entity, medzi skupinami, ktoré spadali pred vypuknutím konfliktu pod spoločnú autoritu. (Kalyvas, 2006) Aby bola akákoľvek teória relevantná, mala by objasňovať nejakú časť reality a poskytovať možnosť určitej predikcie. Ak má

teda tá **Clausewitzova** byť relevantná, mala by dokázať vysvetľovať dôležité aspekty súčasných občianskych vojen. Zároveň by mala byť použiteľná pre tvorbu aspoň určitých krátkodobých odhadov do budúcnosti.

Štruktúra štúdie je nasledovná. Nadchádzajúca kapitola sa venuje problému kontinuity a zmeny vo fenoméne občianskej vojny v snahe zistiť, či sú súčasné občianske vojny výrazne odlišné od tých predošlých. V ďalšej kapitole je predstavený **Clausewitzov** intelektuálny vývoj vo vzťahu ku skúmaniu vojny. Potom je na skúmanie **Clausewitzovho** teoretického rámca v práci využitá konceptuálna analýza v kombinácii s prehľadom literatúry. V procese analýzy je **Clausewitzov** rámec najskôr rozložený na jednotlivé koncepty a každý z týchto konceptov je detailne charakterizovaný vo vzťahu k ostatným konceptom. Konceptuálna analýza je ukončená opätovným poskladaním konceptov do celku a poskytuje tak holistický obraz o **Clausewitzovej** teórii vojny. Proces a výsledok analýzy by mali ukázať, či je **Clausewitzov** teoretický rámec dostatočne široký na to, aby bol aplikovateľný aj na súčasné občianske vojny. Tento rámec je následne testovaný metódou prehľadu doterajšieho výskumu, v rámci ktorého sú kriticky zhodnotené dôkazy pre aj proti jeho aplikovateľnosti. Prehľad výskumu je usporiadaný do táborov akademikov podporujúcich a kritizujúcich relevantnosť **Clausewitzovho** rámca. Jednotlivé druhy kritiky boli najskôr zozbierané a neskôr roztriedené podľa kategórií, ktoré vznikli počas samotného zberu a interpretácie dát. Záver článku odpovedá na výskumnú otázku, pričom tiež ponúka diskusiu o výsledkoch štúdie z hľadiska ich akademického a praktického prínosu.

1 Kontinuita a zmena občianskych vojen

Navzdory výraznému poklesu výskytu medzištátnych vojen, v posledných desaťročiach nedošlo ku tak výraznému poklesu vo výskyte tých občianskych. Namiesto očakávaného „konca dejín“ priniesli 90. roky 20. storočia nové občianske vojny v Južnej Európe. Tieto konkrétne vojny výrazne ovplyvnili spôsob, akým dnes uvažujeme o kontinuite a zmene vo fenoméne občianskej vojny.

Viacerí autori tieto vojny považovali za tak unikátne, že sa rozhodli označovať ich nálepkou „nové.“ Konkrétnym charakteristikám týchto vojen sa bude podrobne venovať kapitola zameraná na prehľad literatúry. Na tomto mieste je iba nevyhnutné spomenúť, že mnohí autori považovali občianske vojny odohrávajúce sa v posledných dekádach za radikálne odlišné od tých

predošlých. Tieto nové vojny mali byť motivované identitárnymi cieľmi a vedené prevažne žoldnieri a warlordami. Násilie v nich malo byť namierené hlavne voči civilistom, čo malo viesť k výraznej zmene pomeru obetí medzi civilistami a vojakmi. (Tucker, 2014) Nedostatkom prístupu týchto autorov je, že vo svojich tvrdeniach sa často spoliehali práve na jedno - prípadové štúdie, z ktorých potom vyvodzovali rozsiahle závery. S tým súvisí aj ich tendencia nezohľadňovať špecifické sociálne a politické kontexty jednotlivých konfliktov. (Newman, 2014)

Nedávne kvalitatívne aj kvantitatívne výskumy však vyvracajú tvrdenia o dramatickej premene občianskych vojen. Ukazujú, že všetky faktory, ktoré sú často uvádzané ako prelomové, boli v občianskych vojnách prítomné minimálne storočie dozadu, pravdepodobne aj viac. (Kalyvas, 2011; Newman, 2014) Pomer padlých civilistov k počtu padlých vojakov sa v súčasných občianskych vojnách nijak výrazne nezvýšil. Neexistujú ani presvedčivé dôkazy o väčšom, respektíve častejšom aplikovaní násilia voči civilistom. Taktiež zlyhávajúce štáty a s nimi spojenú prítomnosť warlordov či milícií, nie je možné považovať za nový fenomén. Identitárne motivácie a črty zúčastnených aktérov, ako napríklad etnicita či náboženské presvedčenie, hrali významnú rolu v mnohých občianskych vojnách v dejinách. (Kalyvas and Balcells, 2014; Kalyvas, 2001; Newman, 2014)

Výsledky výskumov teda naznačujú, že charakter občianskych vojen je formovaný stratégiami zúčastnených aktérov. (Kalyvas and Balcells, 2014; Milevski, 2017) Stratégia, teda manipulácia násilia na dosahovanie cieľov, má nemennú podstatu. (Gray, 2016) Vďaka tomu je možné konštatovať silnú kontinuitu a iba malé zmeny v charakteristike občianskych vojen naprieč dejinami.

2 Clausewitzov intelektuálny prístup

Carl von Clausewitz bol počas svojho života dlhoročným aktívnym vojakom, ako aj pedagógom na vojenskej škole. Tieto dve funkcie ovplyvňovali jeho intelektuálny vývoj do takej miery, že **Clausewitz** niekoľkokrát zmenil názor na základné otázky spojené s výskumom vojny. Väčšina historikov venujúcich sa **Clausewitzovi** sa zhoduje, že jeho intelektuálny prístup k vojne je možné rozdeliť na dve obdobia. (Echevarria, 2007; Gat, 1991; Herberg-Rothe, 2007; Heuser, 2002)

Clausewitz začal svoju intelektuálnu dráhu snahou vytvoriť pozitívnu doktrínu, ktorá by mohla byť využitá na zaistenie víťazstva vo vojne. V jeho zväzku tomuto účelu zodpovedajú knihy 2 - 5, v ktorých podrobne popisuje návody, ako doviest' vojnu do úspešného konca. (Echevarria, 2007) V tomto čase bola **Clausewitzova** doktrína postavená výhradne na princípoch odvodených z vojen revolučného Francúzska. V priebehu písania knihy číslo 6 si ale **Clausewitz** uvedomil, že vojny, ktoré sám zažil, predstavujú iba zlomok vojenskej histórie a že vojny v iných obdobiach majú často celkom odlišnú podobu. (Gat, 1991) Tieto vojny by jeho pozitivistickú doktrínu ľahko vyvrátili. V tomto momente teda **Clausewitz** odmieta pozitivistickú teóriu víťazstva a snaží sa nájsť teóriu, ktorá by vysvetľovala vojnu a jej premeny naprieč celými dejinami. Túto teóriu postupne rozvíja predovšetkým v knihe číslo 8 (Gat, 1991) Kompletnú syntézu a vysvetlenie svojho teoretického rámca potom zhrňa prostredníctvom prvej knihy, ktorú stihol revidovať v súlade s novými pozorovaniami. (Clausewitz, 1976)

Intelektuálna kríza, ktorú **Clausewitz** zažil počas písania 6. knihy si zaslúži podrobné vysvetlenie, pretože mala vplyv na celé jeho vnímanie vojny v budúcnosti. Teória, ktorú by po tomto momente rád vytvoril, nemala slúžiť ako pozitívna doktrína určujúca konanie. Jej úlohou bolo: „*dať myslí vhlad do veľkých a komplexných fenoménov a vzťahov medzi nimi.*“ (Clausewitz, 1976, s. 578) **Clausewitz** teda chcel aby jeho teoretické pozorovania pomohli ostatným chápať vojnu v celej jej komplexnosti. (Murray, 1997) Väčší dôraz v dôsledku toho kládol na rozlišovanie toho, čo je pri chápaní vojny naozaj dôležité a toho, čo na ňu má zanedbateľný vplyv. Jeho vlastnými slovami, teória by mala: „*vrhnúť svetlo na celkový fenomén (vojny) tak, aby bolo jednoduchšie rozoznať burinu pochádzajúcu z nevedomosti, mala by ukázať, ako jedna vec súvisí s druhou a mala by oddeľovať dôležité od nedôležitého.*“ (Clausewitz, 1976, s. 578) Toto zdôrazňuje tvrdením, že vojna: „*nie je výsledkom nespočetných podmienok, ale iba kombinácie tých dominantných.*“ (Clausewitz, 1976, s. 580) Oproti svojej východiskovej intelektuálnej pozícii teda **Clausewitz** zmenil celý svoj teoretický prístup. Od otázky, ako úspešne viesť vojnu sa začal zaujímať o to, ako je možné, že vojny naprieč dejinami sú v niečom podobné a v niečom úplne odlišné.

Najaktuálnejšia interpretácia **Clausewitzovej** teórie je založená na predpoklade, že každá vojna má duálnu povahu. Prvý rys povahy nazýva **Clausewitz** objektívnou, pretože prvky v nej obsiahnuté sa vyskytujú v rôznej miere vo všetkých vojnách v dejinách. Druhý rys povahy nazýva subjektívnou,

pretože je špecifická pre konkrétne vojny podľa jedinečného sociálneho a politického kontextu, v ktorom sa odohrávajú. (Echevarria, 2007) V nasledujúcej časti sú podrobne charakterizované jednotlivé komponenty, ktoré tvoria obidve tieto povahy. V závere tejto kapitoly sú potom všetky komponenty zložené do jedného teoretického rámca, cez ktorý je podľa **Clausewitza** možné analyzovať charakter vojny v akomkoľvek období.

3 Objektívna povaha vojny

3.1 Trojica

Základným konceptom **Clausewitzovej** teórie je jeho *“fascinujúca trojica”* (Freedman, 2013, s. 86 - 87) **Clausewitz** tento koncept predstavuje na samotnom konci prvej kapitoly prvej knihy v diele O Vojne. V rámci trojice identifikuje **Clausewitz** tri základné tendencie, ktoré podmieňujú podobu každej vojny. Trojicu opisuje nasledovnými slovami: *“Vojna je teda viac než chameleón, keďže sa v každom (jednom prípade vojny, pozn. autora) prípade mení vo svojom vonkajšom charaktere, ale, s prihliadnutím na tendencie, ktoré jej dominujú, je to fascinujúca trojica, zložená z násilnej podstaty, nenávisť a hnevu, ktoré sa dajú považovať za slepú prirodzenú silu, z tendencie náhody a neistoty, ktoré ju zbavujú emócií a z charakteru poriadeneho politickému nástroju, v rámci ktorého spadá pod racionálny úsudok.”* (Clausewitz, 2000, s. 282) Súčasní strategickí myslitelia používajú na skrátene pomenovanie týchto tendencii vydestilované koncepty vášni, náhody a racionálneho úsudku. (Echevarria, 2007)

Tieto tendencie **Clausewitz** charakterizuje ako extrémny, medzi ktorými sa vojny pohybujú. Na demonštráciu tohto bodu používa metaforu kyvadla zaveseného medzi tromi magnetmi. Pri uvedení do pohybu je kyvadlo ovplyvňované všetkými tromi magnetmi, no pri každom novom opakovaní pokusu sú jeho pohybové dráhy odlišné. Vojna v tomto prípade predstavuje dané kyvadlo, ktoré je vždy ovplyvňované všetkými tromi prvkami trojice, ale nikdy nie rovnakým spôsobom. V rámci trojice teda existuje neustála interakcia medzi tromi tendenciami a to ovplyvňuje podobu každej vojny. Podľa **Clausewitza** je tento vzťah medzi základnými tendenciami vojny dynamický a nemá jasnú hierarchiu. (Clasewitz, 2000) Častou dezinterpretáciou **Clausewitza** je tvrdenie, že racionálny úsudok je automaticky nadradený vášňam a emóciám obsiahnutým vo vojne. **Clausewitz** ale špecificky tvrdí, že

teória, ktorá by sa snažila o zakotvenie statického vzťahu týchto tendencií, sa nebude zhodovať s realitou a teda je nepoužiteľná. (Clausewitz, 1976)

3.1.1 Vášne a emócie

Clausewitz zdôrazňuje rolu vášní a emócií vo všetkých fázach vojny. Emócie podľa neho hrajú často rozhodujúcu úlohu už pri samotných príčinách vojny a pri stanovovaní prvotných politických cieľov. Napríklad pri popisovaní príčin vzniku vojen tvrdí, že: „*Medzi barbarkými národmi sú príčiny vojny častejšie dôsledkom emócií, zatiaľ čo u civilizovanejších národov prevládajú tie založené na racionálnom úsudku...*“ (Clausewitz, 1976, s. 76) Toto tvrdenie ale hneď v zapätí zjemňuje a dodáva, že aj ten najcivilizovanejší národ môže do vojny vstúpiť v dôsledku vzplanutia vášní. (Clausewitz, 1976, s. 76) Svoj postoj zhŕňa v poslednom odseku, kde tvrdí: „*Boli by sme ďaleko od pravdy, ak by sme prisúdili vojny medzi civilizovanými národmi iba racionálnemu úsudku a vnímali ich ako stále menej ovplyvňované vášňami...*“ Vojny podľa **Clausewitza** môžu vzniknúť aj takmer bez emócií, no tie sa určite dostavia počas samotnej vojny v dôsledku interakcie s násilím: „*Ak je vojna akt sily, emócie sú s ňou nevyhnutne späté.*“ (Clausewitz, 1976, s. 76)

Clausewitzovo vnímanie vášní a emócií sa tiež pohybuje naprieč viacerými úrovňami vojny a analytickými jednotkami. Podrobne popisuje úlohu emócií na úrovni jednotlivca, ako aj väčších politických kolektívov. Od emócií obyčajných vojakov **Clausewitz** plynulo prechádza k emóciám generálov a politických elít. (Clausewitz, 1976) Podľa **Clausewitza** teda presakujú vášne do samotnej podstaty vojny. Okrem ich vplyvu na rozhodovací proces zdôrazňuje aj inštrumentálny potenciál emócií v prelomení protivníkovej vôle. (Clausewitz, 2000) Emócie aktérov sú na všetkých úrovniach ovplyvňované racionálnym úsudkom a náhodou a neistotou.

3.1.2 Náhoda a neistota

Clausewitz tvrdí, že vojna je presiaknutá náhodou a neistotou do takej miery, že je zbytočné hľadať v nej istoty. Žiadna ľudská činnosť podľa neho nie je tak neustále v kontakte s náhodou, ako je vojna. (Clausewitz, 1976) **Clausewitz** teda prirovnáva vojnu ku hre kariet, pri ktorej veľká časť udalostí závisí od toho, kto dostane aké karty. (Clausewitz, 1976) Prvky náhody a s ňou spojené neistoty zahŕňajú tak ľudské, ako aj vonkajšie príčiny. Medzi ľudské patria napríklad zlyhania jednotlivcov, čo má za následok nepredvídateľné

problémy na rôznych úrovniach vojny. V tejto súvislosti **Clausewitz** predstavuje svoj koncept trenia, vďaka ktorému je všetko vo vojne jednoduché v teórii, ale mimoriadne náročné v praxi. (Clausewitz, 2000)

Ďalším príkladom je potom konanie protivníka, ktorý sa aktívne snaží prekaziť súperove plány. To prispieva k vysokej nepredvídateľnosti priebehu vojny. Keď **Clausewitz** prvýkrát definuje vojnu, tvrdí, že je to „zápasnícky súboj na väčšej škále“ (Clausewitz, 2000, s. 264). Týmto zjednodušením sa snaží zdôrazniť práve túto interaktívnu podstatu vojny. Upozorňuje tak na to, že veľká časť udalostí vo vojne záleží od akcií protivníka. Medzi prírodné príčiny náhody a neistoty patrí napríklad zmena počasia či neočakávané prírodné katastrofy. Obe príčiny majú za dôsledok to, že vojna je veľmi ťažko predvídateľná a málokedy sa v nej všetko deje podľa prvotných plánov zúčastnených aktérov. (Clausewitz, 1976)

Náhoda a neistota sú tak opäť prítomné naprieč všetkými úrovňami a jednotkami analýzy. Pohybujú sa od technologických zlyhaní na taktickej úrovni po akcie protivníka na tej strategickej. Nepriaznivé počasie či živelné pohromy môžu ovplyvniť tak vojenský výkon jednotlivca, ako aj výkon celých oddielov či logistický proces. Náhoda a neistota ovplyvňujú emócie aktérov a aktéri sa snažia limitovať náhodu a neistotu prostredníctvom opatrení založených na racionálnom úsudku.

3.1.3 Racionálny úsudok

S racionálnym úsudkom sa spája **Clausewitzovo** najslávnejšie tvrdenie: „vojna je iba pokračovaním politiky inými prostriedkami.“ (Clausewitz, 2000, s. 280) Táto veta bola mnohokrát prezentovaná ako syntéza **Clausewitzovho** myslenia. Ako už bolo vyššie vysvetlené, politika a racionálny úsudok tvoria iba jednu tendenciu vo vojne. To však neznamená, že ich je možné podceňovať.

Racionálny úsudok hrá najdôležitejšiu rolu pri tvorbe konkrétnych politik a stratégií. **Clausewitz** to vystihuje, keď tvrdí, že najväčším a najrozhodujúcejším úsudkom, ktorý štátnik činí, je rozpoznanie charakteru vojny, ktorú sa chystá viesť. (Clausewitz, 2000) Úlohou racionálneho úsudku je teda rozpoznať rozdiel medzi rôznymi politickými cieľmi, ktoré zúčastnení aktéri sledujú a správne odhadnúť prostriedky, ktoré sú potrebné na dosiahnutie týchto cieľov. Politický cieľ, s ktorým aktér do vojny vstupuje, určuje totiž množstvo snahy, ktorú bude ochotný na jeho dosiahnutie vynaložiť. Avšak politika, ako **Clausewitz** tvrdí, nie je tyranom, ktorý si môže robiť čo chce. Musí

sa mení v závislosti od vývoja vojny, na ktorý má obmedzený vplyv. Politika teda ovplyvňuje všetky činnosti vo vojne do takej miery, do akej jej to dovoľí násilná povaha vojny. (Clausewitz, 2000)

Ako u ostatných tendencií v rámci trojice, aj racionálny úsudok je prítomný naprieč úrovňami a jednotkami analýzy. **Clausewitz** podrobne popisuje, ako racionálny úsudok ovplyvňuje rozhodovací proces jednotlivcov, taktických formácií, ale aj vládnych kabinetov. Zároveň je ale aj racionálny úsudok ovplyvňovaný vášňami zúčastnených aktérov, ako aj náhodou a neistotou. Tieto komponenty predstavujú náročnú prekážku pre racionálne plánovanie.

3.2 Násilie

Clausewitz prvýkrát spomína násilie ako nerozlučný prvok vojny, keď definuje vojnu ako „*akt sily na vnútenie svojej vôle protivníkovi*.“ (Clausewitz, 2000, s. 264) Podobne ako komponenty trojice, aj násilie **Clausewitz** vníma na rôznych úrovniach a jednotkách analýzy. Na taktickej úrovni je to boj medzi jednotlivcami, na strategickej strety celých armád. Násilie podľa **Clausewitza** predstavuje nevyhnutný prostriedok pre vedenie vojny. Ozbrojené sily sú hlavným prostriedkom na aplikovanie násillia a keďže ozbrojené sily sú aktérom v každej vojne, násilie musí byť tiež nevyhnutne prítomné. Samotné násilie môže mať mnoho podôb. Môže byť aplikované v otvorenej bitke, alebo môže byť využité iba na pohrozenie protivníkovi. (Clausewitz, 2000)

Násilie je ovplyvňované a späťne ovplyvňuje všetky tendencie v rámci trojice. Trojica a násilie na seba vzájomne pôsobia a podľa toho, ktorá tendencia v danej chvíli dominuje, to priamo ovplyvňuje násilie. Tento bod **Clausewitz** ilustruje, keď hovorí o tom, že vojna je vždy tlkotom násillia, eskalujúcim a deeskalujúcim v závislosti od toho, ktorá tendencia vojny práve prevláda. Tento tlkot násillia opäť ovplyvňuje všetky zložky trojice, predovšetkým tým, že mení vášne zúčastnených a ich racionálne plánovanie. (Clausewitz, 2000)

4 Subjektívna povaha vojny

Subjektívnu povahu každej vojny tvoria rôzne druhy zbraní, taktiky, doktríny, špecifické stratégie a špecifické politické a sociálne podmienky, v ktorých sa vojna odohráva. (Echevarria, 2007) Subjektívna povaha teda predstavuje chameleóna, ktorý mení svoju vonkajšiu podobu v závislosti od prostredia, v ktorom sa nachádza. Najvýstižnejší popis meniacej sa subjektívnej povahy

vojny popisuje **Clausewitz** v historickom exkurze vo ôsmej knihe: „*Polocivilizované tatárske hordy, antické republiky, feudálni vládcovia a obchodné mestá stredoveku, králi 18. storočia a nakoniec vládcovia a ľudia 19. storočia, všetci viedli vojnu inými spôsobmi, s rôznymi prostriedkami a pre rôzne ciele.*“ (Clausewitz, 2000, s. 909 - 910). **Clausewitz** následne pokračuje v podrobnom opise toho, ako u každého z týchto aktérov jeho špecifický politický a sociálny kontext podmieňoval iné prostriedky, iné ciele a iné spôsoby ich prepájania.

Subjektívnu povahu vojny **Clausewitz** popisuje tiež v prípade, keď sa snaží lepšie vysvetliť svoj koncept fascinujúcej trojice. (Echevarria, 2017) **Clausewitz** každý z prvkov trojice spája s iným prvkom spoločnosti, v rámci ktorej pôsobil. Tvrdí teda, že vášne viac ovplyvňujú populáciu, náhoda a neistota viac ovplyvňujú ozbrojené sily a racionálny úsudok viac ovplyvňuje vládne teleso. Zároveň však tvrdí, že tieto prepojenia nie sú mimoriadne pevné a že každý z prvkov ovplyvňuje všetky zložky spoločnosti. (Clausewitz, 2000) Táto „*sekundárna trojica*“ teda predstavuje subjektívnu povahu vojen, ktoré sa odohrávali medzi politickými kolektívami s jasne vymedzenými rolami a funkciami.

5 Charakter vojny

Podľa **Clausewitza** je charakter každej vojny v každom momente podmienený neustálou dynamickou interakciou medzi jej objektívnou a subjektívnou povahou. **Clausewitz** tak zachytáva vojnu v celej jej komplexnosti ako multi-kauzálny fenomén, ktorý nie je možné redukovať na jednu dimenzionálnu škálu. To odlišuje jeho teóriu od mnohých súčasných konceptov, ktoré sa snažia chápať súčasné vojny cez zjednodušenú optiku charakteru aktérov, symetrie a asymetrie, či rozdeľujú dejiny vojenstva na umelé kategórie. **Clausewitzova** teória nerozlišuje medzi aktérmi, cieľmi, metódami či ozbrojenými silami, pretože sa sústreďuje na interakciu iných dominantných prvkov na rôznych úrovniach a v rôznych analytických jednotkách v rámci každej jednej konkrétnej vojny. Teória v tejto podobe je teda dostatočne abstraktná a flexibilná na to aby bola aplikovateľná aj na občianske vojny v súčasnosti.

6 Testovanie Clausewitzovej teórie

Cieľom tejto kapitoly je analyzovať výsledky výskumov, ktoré sa zameriavali na skúmanie aplikovateľnosti **Clausewitzovej** teórie na dnešné občianske

vojny. Doterajší výskum je možné rozdeliť na dva hlavné tábory, ktoré je možno odlíšiť tak metodológiou, ktorú používali, ako aj závermi, ku ktorým sa dopracovali. Prvý tábor tvoria **Clasewitzovi** obhajcovia, ktorí tvrdia, že **Clausewitz** je relevantný pre všetky dnešné vojny, bez ohľadu na prídavné meno v ich názvoch. Druhý tábor tvoria **Clausewitzovi** kritici, ktorí tvrdia, že **Clausewitz** nie je relevantný pre dnešné občianske vojny. V nasledujúcej časti sú predstavené obe skupiny, ich metódy a závery, ku ktorým dospeli. V závere potom nasleduje syntéza jednotlivých pozícií a reflexia **Clausewitzovej** teórie vo svetle týchto zistení.

6.1 Obhajcovia

V posledných rokoch narastá počet diel, ktoré skúmajú aplikovateľnosť **Clausewitzovej** teórie na súčasné vojny prostredníctvom teoretických úvah. (Bassford, 2007; Beyerchen, 1992; Echevarria, 2007; Herberg-Rothe, 2009; Lonsdale, 2004; Stone, 2007; Strachan, 2013) Tieto práce nepredstavujú dostatočné dôkazy o aplikovateľnosti **Clausewitzovej** teórie, pretože sa pohybujú iba v rovine teoretickej. Sú však relevantné, pretože potvrdzujú aspoň teoretickú koherentnosť, ktorá je základným predpokladom aplikovateľnosti **Clausewitzových** pozorovaní. Mnohé z týchto diel tiež obsahujú podrobné teoretické vysvetlenia, prečo sú **Clausewitzove** teoretické pozorovania nezávislé od konkrétnych spoločenských inštitúcií a ich vzťahu. (Daase and Davis, 2016; Gray, 2016; Herberg-Rothe, 2007; Scheipers, 2018) V kombinácii s vysokou abstraktnosťou a flexibilitou samotnej **Clausewitzovej** teórie predstavujú teoretické úvahy silný argument pre jej aplikovateľnosť na dnešné občianske vojny.

Z hľadiska sily dôkazov sú ale dôležitejšie empirické výskumy, ktoré **Clausewitzovu** teóriu testovali aplikovaním na prípadové štúdie. Jednu z prelomových štúdií vykonal **Fergusson** (2013), ktorý v rámci svojej diplomovej práce skúmal aplikovateľnosť **Clausewitzovej** teórie na dnešné medzištátne vojny. Aj keď sa nejednalo o výskum občianskych vojen, **Fergusson** dokázal, že **Clausewitzova** teória je dostatočne flexibilná pre aplikáciu aspoň na určitý typ dnešných vojen. V rámci výskumu **Ferguson** vyvrátil väčšinu kritiky voči **Clausewitzovej** relevantnosti a potvrdil univerzálnu aplikovateľnosť viacerých **Clausewitzových** konceptov. (Ferguson, 2013)

Z perspektívy sily dôkazov ale najdôležitejší empirický výskum vykonal **Colin Fleming** (2016). Ten využil analytický rámec **Clausewitzovej** objektívnej

povahy a aplikoval ho na výskum občianskych vojen v Juhoslávii v rokoch 1991 - 1995. **Fleming** podrobnou analýzou a s využitím tohto rámca demonštroval univerzálnu aplikovateľnosť **Clausewitzovej** teórie vo vzťahu k občianskym vojnám. **Fleming** teda dokázal, že **Clausewitzova** teória je v súčasnej podobe aplikovateľná na akúkoľvek vojnu, občiansku alebo medzištátnu, bez ohľadu na charakter aktérov, sledované ciele, využité metódy či ozbrojené sily. (Fleming, 2016)

Relevantnosť **Clausewitzovej** teórie skúmala aj **Isabelle Duyvesteyn** (2005). Tá na rozdiel od ostatných **Clausewitzových** obhajcov skúmala aplikovateľnosť subjektívnej povahy vojny, a to na prípadoch občianskych vojen v Sierra Leone a v Somálsku. **Duyvesteyn** teda pracovala so „sekundárnou trojicou“, ktorú konceptualizovala ako vládu, armádu a populáciu. Následne skúmala vyššie spomínané konflikty prostredníctvom dvoch prípadových štúdií a dospela k záveru, že zloženie aktérov v občianskych vojnách v Afrike zodpovedalo kvalitatívnej charakteristike aktérov subjektívnej povahy. Podobne ako štáty, aj neštátni aktéri v týchto občianskych vojnách používali ozbrojené sily na napĺňanie cieľov určených určitým politickým telesom a opierali sa pri tom o podporu zo strany časti populácie. (Duyvesteyn, 2005)

Clausewitzovi obhajcovia teda argumentujú v prospech svojej pozície tak teoretickými úvahami, ako aj empirickými štúdiami. V rámci teoretických úvah dokázali koherentnosť a flexibilitu **Clausewitzovej** teórie. Jej praktickú aplikovateľnosť dokázali viacerými empirickými prípadovými štúdiami, v rámci ktorých využili práve **Clausewitzovu** teóriu.

6.2 Kritici

Mnohé články kritizujúce **Clausewitzovu** teóriu využívajú na jej spochybnenie iba asertívne tvrdenia bez dôkazov a preto nebudú zvažované pre potenciál vyvrátiť aplikovateľnosť **Clausewitzovej** teórie. **Olson** (2013) napríklad tvrdí, že samotná **Clausewitzova** snaha o vytvorenie teórie skončila zlyhaním, no nepodporuje svoje tvrdenie žiadnymi dôkazmi. Do prehľadu nie je zahrnutá ani kritika týkajúca sa iba dôsledkov aplikovania **Clausewitzovej** teórie. Príklad takejto kritiky predstavuje **Meilinger** (2007), ktorý upozorňuje na to, že Spojené štáty budú prehrávať vojny v budúcnosti, ak sa na ne budú pozeráť cez **Clausewitzovu** optiku. Táto kritika je irelevantná, pretože dôsledky aplikovania teórie a aplikovanie teórie samotnej sú dve odlišné činnosti, ktoré nemôžu byť posudzované zároveň.

Tábor kritikov nemá k dispozícii empirické štúdie vyvracajúce možnosť aplikovania **Clausewitzových** pozorovaní, ale opiera sa o teoretické argumenty o neplatnosti jeho teórie založené na konceptoch vojny vyvinutých v posledných troch desaťročiach. Táto teoretická kritika voči aplikovateľnosti **Clausewitzovej** teórie je zhrnutá v nasledujúcej časti. Spoločným menovateľom kritiky je predpoklad, že vojna sa dnes zmenila do takej miery, že ju už nie je možné pochopiť na základe **Clausewitzovej** teórie. Prvá a najpopulárnejšia kritika sa týka charakteru aktérov, ktorí sa vojen zúčastňujú. Druhá sa týka cieľov, ktoré aktéri vo vojnách sledujú. Tretia kritika sa týka metód, ktorými tieto ciele sledujú. Štvrtá sa týka charakteru ozbrojených síl, ktoré sú v dnešných vojnách používané. Na nasledujúcich riadkoch sú všetky typy kritiky podrobne analyzované.

6.2.1 Charakter aktérov

Zástancomia konceptu nových vojen upozorňujú na to, že súčasné vojny sú charakteristické dôležitou pozíciou neštátnych aktérov. Kým tradičné vojny boli vedené štátmi medzi sebou navzájom, dnešné vojny sú vedené kombináciami štátnych a neštátnych aktérov. **Mary Kaldor** tvrdí, že **Clausewitz** je práve predstaviteľ starých vojen a že jeho teória je štáto-centrická. Ako dôkaz pre svoje tvrdenie využíva **Clausewitzovu** charakteristiku subjektívnej povahy vojny, teda jasné oddelenie populácie, ozbrojených síl a vládneho telesa, ktoré má platiť iba pre **Clausewitzovo** obdobie. (Kaldor, 2013)

S touto charakteristikou súčasných vojen súhlasí aj ďalší známy **Clausewitzov** kritik, **Martin van Creveld**. Ten pri svojej argumentácii používa pojem „*ne-trojicová*“ vojna. **Creveld** si z **Clausewitzovej** trojice vybral taktiež iba jej subjektívnu povahu, teda zložky spoločnosti, v ktorých sa skutočná trojica prezentuje. Podľa neho je teda **Clausewitz** relevantný iba pre „*trojicové*“ vojny, v ktorých medzi sebou bojovali štáty a bolo prítomné jasné funkcionálne delenie medzi vládou, ozbrojenými silami a populáciou. **Creveld** tvrdí, že v dnešných vojnách sa tieto rozdiely stierajú a narastá tiež význam neštátnych aktérov, u ktorých úplne absentujú a preto pre ne **Clausewitz** už nie je relevantný. (Creveld, 1991, s. 47 - 51) Rovnako aj **John Keegan** si zobral z **Clausewitzovej** teórie iba jej pretavenie do konkrétnej historickej podoby spoločnosti a na základe toho potom kritizuje celú **Clausewitzovu** teóriu. (Keegan, 1993)

Špecifickú kritiku vo vzťahu k aktérom ponúka **Simpson** (2018). Ten síce neodmieta **Clausewitzovu** teóriu v jej celistvosti, ale tvrdí, že jej predpokladom je jednoduchá dyadická vojna, v rámci ktorej sú aktéri jednotnými telesami s jednotným rozhodovacím telesom a jednotnou vôľou, čo je v rozpore so súčasnou realitou. (Simpson, 2018) Autor však sám priznáva, že **Clausewitzova** teória v jej aktuálnom chápaní je aplikovateľná na dnešné (občianske) vojny. Zároveň uvádza, že nemusí byť dostatočná na zvýraznenie všetkých ich charakteristických znakov. (Simpson, 2018)

6.2.2 Ciele aktérov

Podľa viacerých kritikov sú súčasné vojny charakteristické celkom inými cieľmi zúčastnených aktérov, v dôsledku čoho je **Clausewitzova** teória vojny neaplikovateľná. Obhajcovia nových vojen upozorňujú, že cieľom bojujúcich strán dnes nie je ani tak vnútiť protivníkovi svoju vôľu (poraziť ho), ako obnovovať a udržiavať konflikt za účelom ekonomického zisku. Okrem toho boli podľa nich tradičné vojny charakteristické racionálnymi cieľmi politiky, zatiaľ čo nové vojny sú charakteristické identitárnymi cieľmi, založenými na etnických či náboženských rozdieloch a vášňach. (Kaldor, 2013) Unikátnu kritiku v tomto smere predstavuje **Keegan**, ktorý tvrdí, že **Clausewitz** nie je relevantný pre mnohé súčasné vojny, ktoré sú vyjadrením kultúry, a nie sledovaním politických cieľov. (Keegan, 1993)

6.2.3 Metódy vedenia vojny

Tretia kritika namierená voči **Clausewitzovi** sa týka stratégií a vojenských cieľov používaných zúčastnenými aktérmi. V tradičných vojnách bola podľa kritikov rozhodujúca bitka tým najdôležitejším okamihom, ktorý determinoval ďalší vývoj konfliktu. Zástancovia nových vojen tvrdia, že v dnešných vojnách sú bitky zriedkavé a väčšina násillia je úmyselne namierená voči civilistom. (Kaldor, 2013) **Clausewitz**, ktorý podľa nich vo veľkej časti svojej knihy zdôrazňoval práve význam rozhodujúcej bitky, tak stráca relevantnosť aj pre metódy vedenia vojny. **Keegan** zase tvrdí, že **Clausewitz** nie je vo vzťahu k metódam relevantný, pretože jeho koncepcia vojny jasne škatulkuje jednotlivé bojové činnosti, akými sú bitky, obliehania, prepady, zatiaľ čo v dnešných vojnách prebiehajú tieto činnosti simultánne a bez jasných ohraničení. (Keegan, 1993) **Simpson** (2018) zase kritizuje **Clausewitzove** zameranie sa na boj ako na jediný prostriedok vojny.

Vojenskými cieľmi v rámci starých konfliktov mal byť útok na ozbrojené sily protivníka. V dnešných vojnách je ale vojenským cieľom zasahovanie či násillie

presídľovanie obyvateľstva. (Kaldor, 2013) Dôraz na etnické čistky, charakteristické pre súčasné vojny, potvrdzuje aj **Crevel** (1991), ktorý ich stavia do ostrého kontrastu so zasahovaním proti ozbrojeným silám protivníka, ktoré bolo charakteristické pre tradičné vojny.

6.2.4 Charakter ozbrojených síl

Clausewitzovi kritici poukazujú na fakt, že ozbrojené sily bojujúce v dnešných vojnách sú úplne odlišné od tých predošlých a teda **Clausewitzova** teória sa na ne nemôže vzťahovať. **Kaldor** uvádza, že zatiaľ čo v tradičných vojnách bojovali proti sebe konvenčné sily, v dnešných prevažujú tie nekonvenčné. Štandardní uniformovaní vojaci boli v nových vojnách nahradení bezpečnostnými firmami, žoldniermi, džihádistami, warlordami či paramilitárnymi jednotkami. (Kaldor, 2013) **Keegan** súhlasí s **Kaldorom** a tvrdí, že **Clausewitzova** teória nemôže byť aplikovateľná na vojny, v ktorých bojujú kombinácie konvenčných a nekonvenčných síl. (Keegan, 1993) **Shepherd** (1990) zase poukazuje na to, že jadrové zbrane úplne zmenili povahu vedenia vojny, v dôsledku čoho je náročné podriadiť násilie racionálnemu úsudku. To, podľa neho, bráni aplikovaniu **Clausewitzovej** teórie na akékoľvek vojny v jadrovom veku.

6.3 Syntéza postojov

Na jednej strane teda stojí tábor obhajcov **Clausewitzovej** teórie. Autori v tomto tábore tvrdia, že **Clausewitzova** teória je dostatočne abstraktná a flexibilná, aby mohla byť aplikovateľná na súčasné občianske vojny. Túto pozíciu podporujú aj empirickými výskumami dokazujúcimi aplikovateľnosť **Clausewitzovho** teoretického rámca.

Na druhej strane stojí tábor kritikov **Clausewitzovej** teórie. Autori v tomto tábore tvrdia, že **Clausewitzova** teória je nevyhnutne zviazaná s podobou spoločnosti charakteristickou pre 19. storočie. Dnešné spoločnosti a vojny sú však charakterom aktérov, cieľov, metód a ozbrojených síl odlišné do takej miery, že **Clausewitzove** teoretické pozorovania na ne nie je možné uplatniť.

Výčitky kritikov, akokoľvek presvedčivé na prvý pohľad, neobstoja zoči-voči dôkladnejšej analýze. Väčšina kritiky totiž kritizuje iba subjektívnu povahu **Clausewitzovej** teórie, zatiaľ čo ignoruje ostatné komponenty, teda trojicu a násilie. Kritika sa tak míňa účinkom, pretože nevyvracia teoretický rámec v celej jeho komplexnosti. Zároveň ale nie je kritika presvedčivá ani vo vzťahu ku

subjektívnej povahe, pretože, ako dokázala **Duyvesteyn** (2005) a ako uznáva aj **Simpson** (2018), dnešné občianske vojny sú vedené aktérmi s podobnou organizačnou štruktúrou ako boli aj v období **Clausewitza**.

Veľká časť kritiky je taktiež založená na vytrhávaní **Clausewitzových** myšlienok z kontextu. Ako upozorňujú viacerí **Clausewitzovi** obhajcovia (Bassford, 2007; Herberg-Rothe, 2009; Strachan, 2007), kritici interpretujú zásadné komponenty **Clausewitzovej** teórie v priamom rozpore s tým, ako ich využíval sám **Clausewitz**. Vo vzťahu ku cieľom kritici napríklad interpretujú jeho trojicu v zmysle, že racionálny úsudok je v nadradenom a nemennom postavení voči ostatným častiam trojice. To je v priamom rozpore s **Clausewitzovým** konštatovaním, že teória nesmie uzakoňovať žiadny trvalý vzťah medzi jednotlivými komponentmi vojny. (Clausewitz, 1976) **Keeganovo** odlišovanie kultúrnych a politických cieľov zase prezrádza jeho neochotu porozumieť faktu, že ciele môžu byť kultúrne a politické zároveň. Keďže aj tie kultúrne sú vedené na úrovni určitých politických kolektívov, musia byť taktiež politické. (Bassford, 2007)

Najaktuálnejších dezinformačných chýb sa vo svojej kritike dopúšťa **Simpson** (2018), a to hneď v dvoch prípadoch. Prvý prípad sa týka jeho výčitky voči boju ako jedinému prostriedku vojny. Autor má pravdu, že **Clausewitz** boj uvádza ako jediný skutočný prostriedok vojny. Ignoruje ale fakt, že **Clausewitz** (1989) špecificky upozorňuje na to, že v daných pasážach má pod vojnou na mysli iba jej vojenskú dimenziu, ktorej jediným prostriedkom naozaj môže byť iba boj. Druhý prípad sa týka tvrdenia o nevyhnutnosti jednoduchej dyadickej vojny pre platnosť **Clausewitzovej** teórie. **Simpson** k tomuto tvrdeniu dochádza na základe podrobnej, ale chybnéj analýzy **Clausewitzovej** prvej knihy v zväzku O Vojne. Autor totiž využíva prvú z **Clausewitzových** definícií vojny a usudzuje z nej, že **Clausewitz** vojnu vnímal ako súboj dvoch homogénnych aktérov. **Clausewitz** sám ale pri popise svojej metodológie upozorňuje na fakt, že pri vysvetľovaní bude postupovať od najjednoduchších konceptov ku zložitejším, aby bola jeho argumentácia dostatočne pochopiteľná. (Clausewitz, 1976) **Simpson** túto skutočnosť ignoruje a mylne považuje **Clausewitzovu** prvú definíciu za plnohodnotný koncept vojny.

Tábor obhajcov má na svojej strane tak teoretické, ako aj empirické dôkazy o možnosti aplikovania **Clausewitzovej** teórie na dnešné občianske vojny. Viacerí autori, a dokonca aj niektorí kritici dokázali, že **Clausewitzova** teória je mimoriadne flexibilná v teoretickej rovine. Je tak v dôsledku toho, že nie je závislá od existencie žiadnych konkrétnych inštitúcií v spoločnostiach, v ktorých sa odohráva. Je závislá iba od prítomnosti základných ľudských vlastností

a schopnosti ľudí využívať organizované násilie na dosahovanie ich cieľov. Keďže tieto prvky sa vyskytujú aj vo všetkých dnešných občianskych vojnách, je dôvod túto teóriu považovať za relevantnú.

Za druhé, súčasný stav výskumu potvrdzuje, že **Clausewitzova** teória je aplikovateľná na súčasné občianske vojny. **Clausewitzovi** kritici naopak neponúkajú žiadny empirický dôkaz, ktorý by ukazoval smerom k opačnému záveru. Teoretické aj empirické dôkazy teda naznačujú, že **Clausewitzovu** teóriu vojny v jej najaktuálnejšej interpretácii je možné aplikovať na dnešné občianske vojny.

Záver

Táto štúdia si kládla za cieľ preskúmať relevantnosť **Clausewitzovho** teoretického rámca pre dnešné občianske vojny. V úvode štúdie boli vytýčené dva základné predpoklady, splnenie ktorých predstavuje nevyhnutnú podmienku na to, aby bola **Clausewitzova** teória relevantná pre dnešné občianske vojny. Prvým z predpokladom je schopnosť využiť teóriu na vysvetlenie dôležitých aspektov dnešných občianskych vojen. Vzhľadom na to, že v posledných rokoch nedošlo k výrazným zmenám v charakteristike občianskych vojen a vzhľadom na flexibilitu samotných **Clausewitzových** pozorovaní, je možné jeho teóriou objasniť interakciu medzi dominantnými prvkami každej súčasnej občianskej vojny. Napríklad, je možné sledovať ako násilie využité zo strany pro-ruských povstalcov voči civilistom na Ukrajine vyvolalo silné vášne, a to tak v domácej politike Ukrajiny ako aj v medzinárodnej miere. V prípade občianskej vojny v Sýrii je podobný efekt možné sledovať pri využití chemických zbraní v bojoch o Damašek.

Druhým predpokladom je poskytovanie aspoň čiastočnej možnosti predikcie vývoja občianskej vojny. **Clausewitzova** teória túto možnosť obsahuje. Tým, že sústredí pozornosť výskumníkov, prípadne aj politikov či vojakov na dominantné stavebné prvky občianskej vojny, dáva týmto aktérom možnosť predpokladať ďalší vývoj na základe možných interakcií medzi tými prvkami. Je teda možné predpokladať, aké dôsledky bude mať aplikovanie násillia na racionálne kalkulovanie politických a vojenských elít, alebo na vášne zasiahnutej populácie. Je tiež možné predpokladať, ako racionálne kalkulácie a emócie ovplyvnia uvažovanie aktérov o využití násillia a ako môže byť aplikácia tohto násillia ovplyvnená nečakanými prírodnými či spoločenskými udalosťami. **Clausewitzovu** teóriu je teda možné považovať za stále relevantnú.

Zistenia tejto štúdie majú okrem praktického aj akademický prínos. Výsledky podrobne sumarizujú doterajšie poznatky o **Clausewitzovej** teórii a diskusiách spojených s jej relevantnosťou. V kontexte slovenského, prípadne českého prostredia sa jedná o celkom vzácny príspevok, keďže diskusie týkajúce sa relevancie **Clausewitza** pre dnešné vojny sú vlastné skôr anglo-saskému svetu. V súvislosti s občianskou vojnou v susednom štáte je však na mieste, aby sa pozornosť slovenských a českých výskumníkov tiež zamerala týmto smerom. Táto štúdia teda môže slúžiť ako základ pre ďalšie teoretické a empirické výskumy tejto témy v budúcnosti.

Literatúra:

- BASSFORD, Ch. The Primacy of Policy and the 'Trinity' in Clausewitz's Mature Thought. In: *Clausewitz in the twenty-first century*. Daase Ch. Strachan, H. and Herberg-Rothe, A. (eds). Oxford: Oxford University Press. 2007. pp. 57-74. ISBN 9780199232024.
- BEYERCHEN, A. 1992. Clausewitz, Nonlinearity, and the Unpredictability of War. *International Security*, Vol. 17, No. 3, pp. 59 - 90. ISSN 0162-2889.
- BRODIE, B. 1959. *Strategy in the Missile Age*. California: Rand Corporation. 1959. pp. 444. ISBN 978-0-8330-4224-8.
- CLAUSEWITZ, C. On War. In: *The Book of War : Sun-Tzu's "The Art of War" & Karl Von Clausewitz's "On War"*. Ralph Peters (ed). New York: The Modern Library. 2000. pp. 265-958. ISBN 0375754776.
- CLAUSEWITZ, C. *On War*. Princeton: Princeton University Press. 1976. pp. 738. ISBN 9780691018546.
- CREVELD, M.V. *The Transformation of War*. New York: Free Press. 1991. pp. 272. ISBN 0029331552.
- DAASE, Ch. – DAVIS, J. *Clausewitz on Small War*. Oxford University Press. 2016 pp. 216. ISBN 0198737130.
- DUYVESTYEN, I. *Clausewitz and African War*. London: Frank Cass. 2005. pp. 200. ISBN 0714657247.
- ECHEVARRIA, A. J. 2017. War's Changing Character and Varying Nature: A Closer Look at Clausewitz's Trinity. *Infinity Journal*, V. 5, No.4, pp. 15-20. ISSN 2312-5888.
- ECHEVARRIA, A. *Clausewitz and Contemporary War*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press. 2007. pp. 264. ISBN 0199231915.

- FERGUSSON, O. 2013. *Clausewitz and Modern Interstate Warfare (1990 - 2012): The Continuing Relevance of Clausewitz?* MA Thesis. Winnipeg: University of Manitoba. pp. 124. ISBN N/A.
- FLEMING C. M. *Clausewitz's Timeless Trinity: A Framework For Modern War*. Burlington: Ashgate. 2016. pp. 218. ISBN 9781138252905.
- FREEDMAN, L. *Strategy: A History*. Oxford: Oxford University Press. 2013. pp. 768. ISBN 0199325154.
- GAT, A. *The Causes of War and the Spread of Peace*. Oxford: Oxford University Press. 2017. pp. 320. ISBN 9780198795025.
- GAT, A. *The Origins of Military Thought: From the Enlightenment to Clausewitz*. Oxford: Clarendon Press. 1991. pp. 296. ISBN 0198202571.
- GRAY, C. *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. Oxford: Oxford University Press. 2016. pp. 336. ISBN 0198779127.
- HERBERG-ROTHER, A. 2009. Clausewitz's "Wondrous Trinity" as a Coordinate System of War and Violent Conflict. *IJCV*, Vol. 3, No.2, pp. 204 - 219. ISSN: 1864-1385.
- HERBERG-ROTHER, A. *Clausewitz's Puzzle*. Oxford: Oxford University Press. 2007. pp. 208. ISBN 0199202699.
- HEUSER, B. *Reading Clausewitz*. London: Random House. 2002. pp. 256. ISBN 071266484X.
- KALDOR, M. 2013. In Defence of New Wars. *Stability: International Journal of Security and Development*, Vol. 2, No. 1, pp. N/A. ISSN 2165-2627.
- KALDOR, M. 2005. Old Wars, Cold Wars, New Wars, and the War on Terror. *International Politics*, Vol. 42, No. 4, pp. 491-498. ISSN 1740-3898.
- KALYVAS, S. N. *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press. 2016. pp. 510. ISBN 0521670047.
- KALYVAS, S. N. – BALCELLS, L. 2014. Does Warfare Matter? Severity, Duration, and Outcomes of Civil Wars, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 58, No. 8, pp. 1390 - 1418. ISSN 1552-8766.
- KALYVAS, S. N. 2001. Civil Wars: "Old" and "New" Civil Wars: A Valid Distinction? *World Politics*. Vol. 54, No. 1, pp. 99-118. ISSN 1086-3338.
- KEEGAN, J. 1993. *A History of Warfare*. New York: Vintage Books. pp. 432. ISBN 9780679730828.
- LACINA, B. – Gleditsch, N. – RUSSET, B. 2006. The Declining Risk of Death in Battle, *International Studies Quarterly*, Vol. 50, No. 3, pp. 673 – 680. ISSN 1468-2478.

- MEILINGER, P. S. 2007. Busting the Icon Restoring Balance to the Influence of Clausewitz. *Strategic Studies Quarterly*, Vol.1, No.1, pp. 116 - 145. ISSN 1735-0727.
- MELANDER, E. – OBERG, M. – HALL, J. 2009. Are 'New Wars' More Atrocious? Battle Severity, Civilians Killed and Forced Migration Before and After the End of the Cold War, *European Journal of International Relations*, Vol.15, No.3, pp. 505 - 536. ISSN 1460-3713.
- MILEVSKI, L. 2017. Respecting Strategic Agency: On the Categorization of War in Strategy, *Joint Force Quarterly*, Vol. 86, No. 3, pp. 35 - 40. ISSN N/A.
- MURRAY, W. 1997. War, Theory, Clausewitz, and Thucydides: The Game May Change but the Rules Remain. *Marine Corps Gazette*, Vol. 7, No. 1, pp. 62 - 69. ISSN 0025-3170.
- NEWMAN E. 2014. *Understanding Civil War: Continuity and Change in Intrastate Conflict*. London: Routledge. 2014. pp. 216. ISBN 0415855179.
- OLSON, W. 2013. The Continuing Irrelevance of Clausewitz, *Small Wars Journal*. Online. Dostupné na internete: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-continuing-irrelevance-of-clausewitz>.
- PINKER, S. *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*. New York: Penguin Books. 2012. pp. 832. ISBN 0143122010.
- SCHEIPERS, S. *On Small War: Carl von Clausewitz and People's War*. Oxford: Oxford University Press. 2018. ISBN 9780198799047.
- SHEPHERD, J. 1990. On War: Is Clausewitz Still Relevant?. *Parameters*, Vol. 20 No. 3, pp. 85 - 99. ISSN 0031-1723.
- SCHELLING, T. *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press. 2008. pp. 318. ISBN 9780300143379.
- SIMPSON, E. 2018. Clausewitz's Theory of War and Victory in Contemporary Conflict. *Parameters*, Vol. 47, No.4, pp.7 - 18. ISSN 0031-1723
- STONE, J. 2007. Clausewitz's Trinity and Contemporary Conflict. *Civil Wars*, Vol.9, No.2, pp. 282 - 96. ISSN 13698249.
- STRACHAN, H. *The Direction of War*. Cambridge: Cambridge University Press. 2013. pp. 335. ISBN 9781107654235.
- STRACHAN, H. 2008. Strategy as a Balancing Act, *The RUSI Journal*, Vol. 153, No. 3, pp. 6-10. ISSN 0307-1847.
- STRACHAN, H. 2007. A Clausewitz for Every Season. *The American Interest*, Vol. 2, No. 6, pp. 29-32. ISSN 1556-5777.

- SZAYNA, T. – Watts, S. – O'MAHONY, A. – FREDERICK, B. – KAVANAGH, J. *What Are the Trends in Armed Conflicts, and What Do They Mean for U.S. Defense Policy*. Washington: RAND Corporation. 2017. pp. 11. ISBN N/A.
- TERTRAIS, B. 2012. The Demise of Ares: The End of War as We Know It?. *The Washington Quarterly*, Vol. 35, No. 3, pp. 7-22. ISSN 1530-9177.
- TUCK, Ch. *Understanding Land Warfare*. London: Routledge. 2014. ISBN 0415507545.